

INTERVJU MED ALBERT PETERSSON I MOVIKEN

- Ja, herr Pettersson jag tänkte börja med att be er berätta lite om ert föräldrahem, var ni hade de å, era föräldrar lite grann.
- Ja, det var här borti som mitt föräldrahem. Därborta. Det var ju smått dä på den tiden. Jag fick börja arbeta så fort vi kunna.
- Var ni många syskon hemma?
- Ja, vi var tio, så det var, men dom var ju stor dä när jag var liten. Dom var fullväxt dom då när jag var liten en del.
- Vad hade pappa för yrke?
- Ja, han var snickare han. Reparerade å laga i masugnen å lite överallt. Han byggde sågen där nere å slaggekross å sänt där.
- Vad kom era föräldrar ifrån, är dom också från Moviken?
- Nej, han var dalkarl han, han var från Leksand. Å hon härifrån då från Bjuråker. Hon heta Åström hon som jänta. Anna-Lena. Dom bodde inte här heller, dom bodde uppe vid Ängesvallen, å men han jobba här framme ändå åt bolaget så han hade lång väg då te åka. Så på vintern gjorde han en ski, en skida som han sparkade med foten då, sparkade å åkte på det viset å så var det en spak på den där skidan som man styrde med.
- Så det var en skida då?
- Ja, det var bara en skida.
- Å så sparkade man med den andra foten?
- Då gick det undan ner då?
- Ja, neråt gick det undan väldigt.
- Men hemåt det var värre det förstås?
- Ja, då fick han gå då förstås.
- Kommer ni ihåg nånting av er mammas arbete i hemmet?
- Ja, när vi växte upp var det ju, vi gick ju fram till skolan här då en som hette Oskar som for till Amerika. Då var det bara Oskar kvar

som lever. Då var det ju att dom skulle ha examen här då vid skolan, vid gamla kontoret som var här då som dom har rivit nu, utmed masugnen, där hade dom skolhuset då, å då hade mor gjort en kostym åt Oskar då. Hon hade plockat bär då å fått hop lite pengar så hon kunde köpa tyg då å farsan han kände inte igen pojken då heller.

- Var han så fin?

- Ja. Jag såg den där pojken sa han, men inte kände jag igen en ä. Det var hemma, vi hade ju kor å stöka med då förstås, vi bruka ha två kor, det var nog det som hjälpte upp det, när det var så dåliga tider. Dom fick ju alltid lite mjölk å smör då å skötte med de då ho.

- Var det en löneförmån som er pappa hade att han fick jord till korna eller?

- Ja, vi hade eget. Min morfar han köpte det där utav bönder han frampå sockna, han köpte det där utav bönder, men det vart ju inte skött det där. Det vart storskifte kalla dom det, då bytte bönderna jorden å skogen å alltihop för att bolaget skulle få närmare häråt, så det komma på bolaget, å det där skulle förnyas då förstås å han var upp flera gånger morfar, men dom sa, att nog kommer Åström å vi sams över det där. Så vart det oskrivet å så fick bolaget dä.

- Tänk ja.

- Annars hade det ju varit eget dä, åt landsvägen var det lite skog med å.

- Hade några andra djur än korna? Hade ni gris eller höns eller så?

- Ja ibland hade vi gris å, det hade vi på sommartid så det gick å ha dom ute. Vi hade för liten lagård så det gick inte å ha gris där. Vi hade ibland nån gris inne å, stängde av med en balk då, men dä var inte så tätt.

- Minns ni nånting vad ni bruka äta för mat hemma?

- Nja, det var nog potatis å gröt å sånt där det mesta. Strömming var ju billig då, så vi tog strömmingsfjärdingar då som dom hade å gick sill. Nåt kött vart då ju inte så tätt. Det kunde bli nån köttbit då vi slakta nån kalv då. Nån oxkalv eller nåt sånt där, var det kor så sålde dom dom när dom vart gamlare. Njaa. Men, men det var bra med
- Led ni nöd nån gång å brist på mat? Där klipparna så brann det
- Nej då det gjorde vi inte. Nog hade vi mat alltid så vi klare oss. Dom tjänade väl lite mer än vanliga arbetare farsen han. Han hade väl några ören mer per dag. Det kallades för extrar, vi som hade gårdar å så vi kallades för extrar. Andra var ordinarie. Folket som arrenderade utav bolaget jord å sånt där, dom kallades för ordinarie dom. Dom hade en 10-15 öre mindre om dan då än vi då som hade eget. Så dom betalade arrende på det viset då. Ju stå några dagar då å så slog dom
- Fick ni tidigt börja arbeta? Kola ur dom då. Fick inte vara nåt
- Ja, jag var väl en 10-11 år då man fick göra dagsverke då. Då var jag med på jordbruket då å så där, körare å så, köra kol ner till kolugnarna å sånt där fick vi hålla på med då. Inad i kvalität på
- Vad kördes den veden ifrån?
- Ja, dom högg ved där nere, dom hade ett stort magasin här med kolved då, som dom flotta då från Friggessund från sågen å drog in bommar hit, så spela dom upp det där i ett kolspel som var stora väldigt å så högg dom ved då utav det där. Femnar. Dom hade, jag kommer inte ihåg hur mycke, det var inte mycke för famnved å, 1.25 eller vad det var. Ungefär 3 kubik. Då var det dom som högg de då å så skulle de till kolkörarna de då veden å hålla på med sånt. Körde in på brygga
- Då fick småpojarna göra det? I kolhuset högt upp, så det gick in mycke
- Ja, visst. Där brygga. Tippe ur det då. På somrarna hade vi körtur
- Dom här kolugnarna dom har ni sett när dom eldades utav de där gamla änkorna? Kolugnarna. Vi skulle köra 7 furor på den. Det var 12 timmare

- Ja, det har man sett.

- Kan ni berätta precis vad det var dom gjorde. Vad deras arbete gick ut på?

- Ja, det var nog inte så lätt arbete de heller, utan det var ju grova klumpar som var tung till att skjuta in i ugnen, men det var bra med eld i den där ugnen så dom skjöt in de där klumparna så brann det ändå. Å dom hade stürar då som dom for å spände å sprätta med för att få in de där klumparna då. Han var lång å ven, han var 4 fot lång så han var bra lång. Långa trän. Då skulle dom ha fyr då så det brann jämt. Då kolade det då inne i kolugnen utav den där värmen som dom elda. Dom bruka alltid gå över 3 veckor innan dom kola ner en sån där ugn då. Fick elda då sen slog dom igen då fyren. Mura igen då så det vart tätt. Fick ju stå några dagar då å så slog dom upp dörrarna å då var det att kola ur dom då. Fick inte vara nåt drag då sen dom slagit igen för då vart det fräta inne i ugnen i kola.

- Så här kol från kolugnarna blev det nån skillnad i kvalitet på det å kol från milor?

- Ja, dom var kraftiga kol, dom var hård å tät, så det var bra värmingskraft i pipa när dom malma i pipa på kolena. Det var bra bärningskraft på de där kolena dom var så kraftig. Det vart ju inte nå stybb med just heller ä. Det var bara utav det som slogs sönder när dom tippa i kolhuset då.

- Hur kördes dom upp till kolhuset på för vis?

- Ja, dom hade en väg då som vi körde upp då. Man körde in på brygga då för det gick brygga rätt in i kolhuset högt upp, så det gick in mycke kol från den där brygga. Tippa ur det då. På somrarna hade vi kärror då å på vintern hade vi slädar eller stigar som vi körde kol i då från ugnarna, kolugnarna. Vi skulle köra 7 foror på dan. Det var 12 timmars

arbetsdag då. Å börja 6 på morronen å till 6 på kvällen. Ja, man körde kol ensamnen sen man börja på å bli lite kraftigare så man orka med de där fatena så skulle vi köra ensamnen då. Vi hade en krona om dan då.

- För dom där 12 timmarna?

- Ja. En full karl hade 1.65 då han, men vi gjorde samma arbete vi å som en full karl då.

- Hur gammal var ni då?

- Ja en 14-15 år.

- Hur gammal skulle man vara för att få full betalning?

- Ja, man skulle nog vara en 18-19 år. Så körde vi timmer ifrån Strömbacka, så körde vi timmervagnen med hästar då uppöver å tillbaks då. Tomvagnarna körde vi upp med hästar. Då fick vi vara ute om mornarna, klockan 4 om mornarna å ta hästarna för att vi skulle ha hästarna till stallet till klockan 6. Då var man ju ung, 14-15 år kanske.

- Ni har väl upplevt dom där dragoxarna också?

- Jadå. Det har jag. Vi körde ju oxar när vi var småpojkar. Drog malmen då upp till masugnen å så fick vi köra ner då tomt då. Sen fick man gå då å fösa på oxarna så man fick ner dom till sjön då igen. Då turades vi om, vi var två lag då, 4 vagnar som gick upp då för var gång.

- Å det var också småpojkar som skötte det arbetet?

- Ja, inte bromsningen, då skulle det vara en som skulle tippa vagnen men oxarna det var småpojkar dä.

- Så dom var inte svåra att köra?

- Nej då, dom var snäll å ledig. Fastän dom kunde väl vara stygg ibland. Det gick å köra med dom alltid. Det var en som var nästan som å köra med en häst en del oxar. Dom var väldigt lydig å bra. Men villa han

inte då gick det inte.

- Jaså. ni ihåg några namn?

- Nej. När vi var nere där vid sjön å skulle köra ved till kolugnarna då hade vi ... på förmiddan å hade en häst då, stod en häst då. Då hade vi kört på förmiddan så vi hade bara en gång till kvar på eftermiddan så vi skulle få brått kväll. Å så fick vi en ox. Å den där oxen var så dåligt skodd han så han vågade inte dra. Å vi lassa på ett lass då å skulle till kolugnsfyren med den men det var stopp det han drog inte. Å så komma rättarn då som hette Jonsson, den rättarn, så påstod han att vi skulle ha ett lass upp till rostugnen då för dom elda med ved där uppe å i pannan då. Men då han komma då vid kolbottarna vid sjön då då sprang han in på kolbotten, då var det stopp. Då drog han inte. Men sen vi lassat av lasset, då drog han. Då gick han. Han var halvskodd så han våga inte dra, oxen, så därför så gick det inte. Så vi fick hålla på till sena kvällen vi fast vi hade gjort ifrån oss på en timme om vi hade haft hästen. väldig fort å släden

- Men det var ju bittert. Vem var det som skodde dom där oxarna.

- Det var stalldrängen som hette Hultman som skodde dom. Satte stift ... då drog dom. Det var nog dåligt då, han våga inte dra för han var rädd att han skulle halka ikull då. inte kunde hålla axel.

- Skor man en ox på samma sätt som man skor en häst å bara tar upp foten så där? på örns då å då bruke dom lyde lite bättre.

- Nej, man fick binda fast dom. Då hade dom huvet i en ram som vi lyfta upp då å så satte man en balk över huvet, oxen fick inte se det heller. Nej. Hade bara huvet ute då. Å så band han fast en. Man hade pallar som var så här hög, å så lura man fast en med en rem för dom sparka dom. Så hade dom några kubbar där å lägga upp foten på å så band fast. fick vi köra på dom så dom inte sprang åt sidorna.

- Hade ni namn på dom där oxarna? för arbeten då i Roviken?

- Ja.
- Kommer ni ihåg några namn?
- Ja, det var Hulda, Lotta, Grålla, Gorja, å Strutteln å Brunte å Svarten å Viten, ja, jag kunde räkna upp alla tolv, det var tolv stycken om jag tänkte efter, då kunde jag räkna upp allahop.
- Ni kan tänka på det till nästa gång vi träffas?
- Ja, å Lill-Brun å Stor-Brun var det. Jag vet inte hur många jag räknat upp. Sen var det ju paroxar, det var par. En som heta Grållan ... olämpligt stora. Då tala jag med en som hette Plan-Olle som hålla på å köra aska ur masugnen. Han körde vatten till skolan för dom hade vattunna å körde där till skolan. Då körde vi till stallet vi med, vi hade en oxe som hette Blacken. Han var fin å köra han. Men den där Plan-Olle komma där vid masugnsbacken å skulle in i masugnen han å lassa sot. När den där oxen såg att han ... då stack han iväg å. Ja. Å dä var inte nå å göra åt dä för dä var bara för, Plan-Olle att åka iväg dä. Å han komma med en väldig fart å släden slängde å Plan-Olle flög ur den. Å så in med slåde å alltihop in i stallet. Å han var ofärdig Plan-Olle också så kom han haltande å så sa han. ...
- Ja, dom var så starka förstås att man inte kunde hålla emot.
- Nej, det gick inte. Det gick inte hålla dom inte. Dom bruka göra halvslag på örona då å då bruka dom lyda lite bättre.
- Om ni gjorde vad då?
- Om vi snodde tömmarna kring örat. Då man drog i tömmarna drog det i örat. Men vi bruka visst aldrig ha det där på örona för det kunde göra ont dä å. Å då man körde vagnar ner från sjön å ner till masugnen då hade man inte nå tömmar på dom utan då gick dom själv i spåret. Uppöver, men ner då fick vi köra på dom så dom inte sprang åt sidorna.
- När ni blev äldre då vad hade ni för arbeten då i Moviken?

- Ja, jag har varit i Moviken nästan all min tid jag. Det är inte mycke jag har varit ut. Ja, på Iggesund har jag varit bra mycke. Man var i järnverket där då. Där var man nästan lite överallt.
- Vilka år var det ni var i Iggesund?
- Ja, det var nån gång på 20-talet. 24-25 å så där. Ja, jag var där senare å. Jag var i smältsmedjan å, jag var smältsmed å.
- Var det lancashire då ni smälte då?
- Ja, det var det. Det var varmt, varmt jobb dä.
- Det kan jag förstå. Var det inte väldigt svårt att lära sig?
- Ja, det var väl lite kneptigt, men det gick ju när man hade fått hålla på.
- Hur lång tid tog det att lära sig?
- Ja, det tog väl en 14 dagar som jag var med en som lärde då. Då hade varit ett ... arbete där ifall det inte hade varit för värmen. Värmen var hård han.
- Här i masugnen, vad har ni haft för olika arbeten då?
- Ja, jag har varit lite här å där här å. Spettningen var jag. Annars var jag mest vid utfraktningen.
- Kan ni berätta i det om utfraktningen precis vad man gör där?
- Ja, vi hade en vagn då som vi lasta järn på. Utslaget, vi skulle skilja på utslaget då, det vart som hopar. Vi bruka alltid lasta 3 såna där utslag på vagna. Men det vart ju bra tungt dä. Utslaget gick på 3 ton å så där. Det vart tungt. 8-9 ton som en häst skulle dra. Sen vi komma till affärn där framme där så gick det själv ner till sjön så en fick bromsa då, bromsa ner då å så slaggen då förstås, det var te å lasta på den där vagnen då å köra ner till myrgröperna där nere vid sjön.
- När slaggen kommer ut, är den finfördelad i små bitar då eller?
- Ja, det var mått det som dom hade, som det rann ifrån pipan då rann

i det där måttet. Då vart det som stenar. Så skulle vi lasta de där stenarna då. Det vart dåligt tegel på det för förut i början var det starkt tegel så man byggde utav det där teglet. Den där tegelmura hanna ute är slaggen i foten på. Men på slute vart det så dåligt det där teglet att det rasa sönder bara. Drev järnet hårdare då ser du å då vart det bara smörja utav slaggen. Men ibland vart det förstas. Å ibland var det ogång så det bara spruta. Ett eldsprutande berg vid slaggtinten.

- Vad hade hänt då vid ogången?

- Ja, det var för kallt då i pipa. Då vart det ju ogång. Det var ju dåliga kol som inte bar upp malmen då vart det ju avkylt nere i pipa, så järnet smälte dåligt. Det var inte hett i järnet så det nästan inte rann där nere i pipan då det där järnet. Det var alldeles vitt järnet. Det var som silver. Men då fick dom väl minska då på sättningen så dom fick upp värmen då igen. Så det vart bra då igen.

- Vem var det som hade ansvar för hurdana påsättningarna blev?

- Ja, det var uppsättaren som var uppe på kransen, men han vart rekommenderad han hur mycke han skulle, dom hade ju våg te å väga på. Hur mycke han skulle lägga på, för det var ju egentligen befälet som rådde för att det var ogång. Dom la på för mycke dom. Å gamla masmästarn ville inte köra så där hårt han. Men han sa ingenting han.

- Vem var det?

- Ja, han hette Sjön. Ivan. Han, vid skogvaktarn, det är masmästargården som står tom, som Olga ska ha. Där bodde den där masmästarn. Men sen vart det en nyan masmästare då. Evert Gustavsson.

- Deltog masmästaren i arbetet också?

- Ja, han gick å såg över bara. Ja, han peta håll där dom gjorde miss-

tag, spetta upp det hade han ju inte behövat göra heller om han inte velat, men han gjorde de då. Peta hål då så järnet kunde rinna ut.

- Så man måste spetta ett hål för det?

- Ja, ett hål då som var ditsatt en lerklump i själva hålet. Sen dom hade tappat ur et då så satte dom dit den där å så öste dom sand över den där lerklumpen. Den måste tas bort sen när man skulle ha upp nytt, när det var nästa utslag. Då komma järnet rusande som vatten ur pipa då. Så ner i kokillerna då så det vart tackjärn.

- Blev det inga olyckor där vid urtappningarna?

- Nej då, det gjorde det inte. Ibland när vi var pojkar, då tog vi en liten sten, bara en liten stackare å stod uppe på rostugnen å kasta ner på utslaget när det rann. Då vart det stjärnfall över hela masugnen.

- Jaså.

- Ja,

- Då kom det sten i järnet förstås.

- Då var det att ta till schappen om dom komma.

- Var ni ofta å lekte vid masugnen?

- Ja, det var vi väldigt. Vi for å gömde oss där så det var gräsligt.

Det gick inte å få tag i en för det var så mörkt att man såg inte nå nere där i gångarna det var den där tuggargången vi kalla.

- Tuggargången? Vad var det för nånting?

- Det heta, det var en gång som hade en konk som dom tog malmen ur båsarna. Dom tippa ner från rostugnen då i båsar å då var det olika sorters malmer som skulle delas upp i de där båsarna då å så hade dom en känk som gick på räls å då gick dom å skjöt den där å tippa ur den där i krossen. För det skulle krossas då innan det skulle upp på kransen. Så det vart inte några stora stenar sen dom hade krossat det. Det vart som grus. Å då efter den där gången som kånken gick

den kalla vi för tuggargången.

- Vad fanns det för andra avdelningar i masugnen som man kunde arbeta i?

- Avdelningar? Ja, det var ju olika dä. En maskinist då på skiftet då förstås, å så rostugnen då å så kransen å kolhuset å så var det nere i hytta då där dom gjorde det där järnet å laga till en sandränna då så det skulle rinna i den när dom tappa ur en pipa. Dom laga till en sandränna då så att järnet rann i sand. Å så på malmbacken var det på skjutare som vi kalla, som skjöt malm å tippa i rostugns pipa, å där skulle, den malmen skulle värmas upp så han vart lättkrossad sen då när han bränts, brände ur i svavel å sånt där i den där pipa. Å de som skötte det då. Å förut brände dom malmen bra hårt så då fick man spetta, men på slute brände dom inte malmen så hårt, så då behövde man inte spetta utan då rasa det utav sig själv då.

- Varför skulle man spetta?

- Jo, det brände fast vid murarna så då fastna det å sätt å hängde men om man spettade i de där gluggarna så rasade det ner då.

- Hur många man arbetade där i rostugnen?

- Ja, vi var väl tre på rostugnen. En bas då å så två spettrar. Men sen då vart dom två då när dom sluta spetta. Det var lämpligt det var inte så arbetssamt för karljobb. Det var kärror som det var två hjul på så då drog man i den där kärran å så tippa men ur i bås då. Men påskjutarna som var ute där dom skulle fata malmen dom å skjuta all den där malmen ensam, dom fick skjuta på två hjul dom å dom hade jobbigare dom som var ute.

- Varifrån sköt dom den malmen då?

- Ja, dom hade ett spår som var en tipp, som dom tippa högar utav malm å så var dom där å slog sönder malmen så att det inte var alltför grovt

så dom grövsta stenarna slog dom sönder då å så lasta dom det där i tippkärror då å sköt i en hund som gick upp i pipan med malmen då.

Å det där skulle en göra ute ensam. Det var nog drygt.

- Var det det drygsta arbetet i masugnen tror ni?

- Ja, det var det. Kolhuset å utfraktningen var inte nå lätt arbete. Det var tungt.

- Var det nå skillnad på betalningen på dom olika avdelningarna?

- Ja, det var, det där vid utfraktningen var inte nå mera betalt fast det var tungt arbete, men vi hade den fördelen att vi kunde göra ifrån oss lite tidigare om dan, så vi hade inte så långa dagar. Vi kunde göra ifrån oss vid 2-tiden så där till nästa morron då. Men annars så, ja, jag vet inte, men jag tror dom hade högsta betalningen på kransen tror jag. Men det var ju bara nå ören, så det var ju inte nåt som hade nån betydelse.

- Vad hade ni för arbetstider i masugnen?

- Ja, vi börja klockan 6 om mornarna, för varje morron, men dom som gick skift, ja på slute var det ju tre skiftlag, men längre tillbaka var det bara 2 skiftlag, så då var det 12 timmars arbetsdag. Dom hade 6 timmars skift då å 6 timmars vila. Så dom hade 12 timmar då. Men vi hade ju bara dagarbete där vi var. Vi behövde inte gå nå skift.

- Var det fler avdelningar än utfraktningen som hade dagarbete?

- Ja, det var i krossen, slaggekrossen där dom krossar slaggen, dom hade dagarbete. Dom var 3 stycken där. Dom hade det nog bäst utav alla hop. Ja.

- Kan ni berätta lite vad dom gjorde då?

- Ja, dom hade den där kånken då som dom slog upp en sprint bara så fick dom malm i den där kånken. Å så var det till att slå igen då å så sköt dom den där på räls då å tippa av, å så var det en då som stod

å krafsa ur då å ... så att det ramla ner i krossen då de där stenarna. Å så maldes dom sönder då å komma i den där tunna rå som gick upp till kransen. Dom bromsa den där tunnans ner då, upp det gick det själv då. Å så dom hade ju inge, när dom skulle göra ren båsarna då var det väl lite jobbit för dom där också. Det var bra varmt inne i båsarna sen dom haft het malm där. Då skulle dom göras ren då för det kunde vara andra sorters malm som skulle dit i de där båsen. Så fick dom ha reda på vad malmsorter det var i båsa. Många sorters malmer dom hade här. Jag minns inte alla ä. Stripa, Dannemora å såna där namn på dom.

- Vad hade ni för arbetskläder?

- Ja, det var ju blåställ då för de mesta, blåbyxor å blåblus.

- Var det samma för alla som arbetade där nere?

- Ja, det var det.

- Matsäck hade ni det med er eller brukade ni gå hem å äta?

- Nej, vi hade matsäck med. Det fanns inte tid att fara hem ä.

- Vad bruka ni ha med er?

- Ja, det var väl smörgås å pannkaka å så där. Vi kalla gråsparvarna för gråtjyvar vi, för det var mycke sånt i masugnen, å varmt å skönt är det under taket. Då gav vi dom pannkaksbitar. Då stod den rätt på ändan när dom flög med dom där.

- Hade ni kaffe med er till arbetet?

- Ja, vi hade kaffeflaskor. Dom som var i masugnen dom hade panna som dom koka på slaggstenarna. Det gick ju fort det för dom vart ju röd. Dom koka kaffe där, men vi hade inte tid med det. Dom hade en läkt sen det vart utslaget, då hade dom en läkt då som dom kunde vila på.

- Hur många arbetare var det sammanlagt ungefär?

- Ja, det var 2 i kolhuset å en på kransen det blir 3 å så var det 3 i rostugnen, 6, ... ute 8, å 3, elva, maskin, 12, å så i hytta var det 2

det vart 14, ja, det var en 14-16 stycken på skiftet. Å så var det tvåskift så då vart det dubbelt. Ja, så var det mycke annat. Malmkörning ifrån sjön å då lasta dom malmen i Näsvisken å tog hit på prämar å så skulle det där lastas upp i vagnar hit då som dom körde med oxar till masugnen ifrån sjön. Dom lesta dom i prämar först i Näsvisken å sen skulle järnet ner till Näsvisken, stångjärn å sånt där å tackjärn med, för det exportsrade dom ibland. Då var det lastare i Näsvisken. Det var 4 stycken där som lasta å lossa å så var det 3 här, det var 2 som skotta i prämarerna å så en som spela. Spela bälgar å tippa i vagnen. Å så var det en ångmaskin som då drog vad vi kallade för bilen.. En bil.

- Så det var mycke folk å rörelse här då?

- Ja det var mycke folk här då. Det var kolspelet gick å det var bra många som gick på det att spela upp kolved så dom hade över vintern. Det var stora vältor. Sen då skulle det där köras in då med hästar. Körde med hästar då på mjön här som vi kalla. Lassa å så skulle det skjutas in, 3 vältor gick i kolugnen. Då var den 20 fot lång ven, den var bra stor. Ni har sett den här?

- Ja, fyllde dom ända upp till taket då?

- Ja, det skulle vara ända upp till taket då. Det minskade i en sån där välta fast den var stor, för när dom lag in en kolugn gick det åt bra nog till en ugn.

- Var det mycke folk som arbetade här som var ifrån Strömbacka till exempel eller från andra orter?

- Ja, det var väl folk från Strömbacka som var ner här å jobba ibland. Allra helst på slutet då det vart mindre folk här i Moviken så räckte det väl inte till folke här då, så då tog dom de där strömbackarna. Dom hade långväga då att gå till Strömbacka.

- Dom tider som masugnen inte var i drift, vad har ni sysslat med då?

- Ja, det var skogen dä. Skogen mycke. Skogsarbete.
- Kan ni berätta nånting om det, om skogsarbetet, om ni låg ute i veckorna eller om ni kunde komma hem?
- Ja, vi hade väl så att vi kunde vara här så vi nådde hem på kvällarna fast det kunde vara rätt så långt ibland. Allrahelst på somrarna då man skulle hugga kolved å sånt där. Vi hade kolvedhuggninga här på bastvallen å det är långt uppanför Fönbo dä. Cykla då till Fönbo så långt det gick å sen fick vi gå nån timmes väg sen då till skogs. Ja, det var ett riktigt dagsverke det att åka fram å tillbaks nästan. Ja, så skulle man hugga då en 20-25 res om dan då.
- Res vad innebär det?
- Ja, det är när man lägger in veden så här liksom i en klyka å korsar på varandra tills det blir en meter högt det där. Det kallas ett res. Vi hade 24 öre för ett sånt där res då.
- Ja, tänk ja, det blir väl inte så stora förtjänster. Det var ett par tre kronor om dan då.
- Vad hade ni för matsäck med er när ni arbetade i skogen?
- Ja, det var ju detsamma. Det var ju pannkaka å smörgås å sånt där å kaffe.
- Ni hade inte panna med å laga kålbullar å så där. -Jodå, när en ligger i kojor så, men då har man inte varit hem, utan då har man varit ute i skogarna långt härifrån.
- Men har ni varit det?
- Ja, jag har varit uppe vid Skårn två vintrar. Två vintrar har jag varit uppefter Skårn å huggit. Jag har varit till Hedvigsfors å. Nog har jag legat i kojor, nog har jag provat de å.
- Hur såg den ut en sån där huggarkoja. Från början var det ju dåligt förstås, men dom börja ju på å förbättra dom. Men den vi hade uppe vid Skårn det var en stor koja dä. Det gick väl en 16-17 man i den. Å så

en eldpall mitt på å så en skorsten rätt upp. Elda på den där eldpallen då skulle en ha lite eld allahop då innan man skulle ut på mornarna. Då var dä brådska.

- Vad lagade ni för mat då i en sån där koja?

- Ja, det var mest kålbullar dä förstås. Man blev lea på de då men åt man nå annat blev man hungrig nästan meddetsamma. Men pannkaka det stoppa dä. Men de var ju inte nå bra för magen dä.

- Det var nog tungt på nå vis.

- Ja, men fläsk då var med, amerikanskt fläsk, tjockt. Men det var hemskt gott dä amerikanskt fläsk.

- Jaså var det det.

- En kunde äta det rätt å för det var saltat. Saltat så det höll sig så fint så. Dä gick å äta råfläsk å brö å.

- Vad gjorde ni efter arbetstiden i en sån där koja på kvällarna?

- Ja, det var väl te å ta igen sig då. Å så kunde vi väl sitta å spela nå kort ibland å på skoj å så där, men annars var dä att komma i säng då för att en skulle orka upp på morron.

- Blev det inte långt att bo så där?

- Ja, de blev de ju.

- Hurdana bäddar hade ni i kojorna då?

- Ja, vi hade ju madrasser med oss när vi var i Ljusdals Ramsjö, där högg jag en gång, där fick vi ha granris. Å kallt var dä, för dä var alldeles vitt på väggen inne. Det var en 20-25 grader ute å dä vart ju alldeles vitt inne. Å vi låg på de där kvistarna. Lite kläder hade vi å så vi frös.

- Hade ni nå fällar över er?

- Nej, vi hade bara filter. Å dä var tunnt. Man frös om nätterna.

Det var te å upp å slänga på mer ved på elden då.

- Vad kunde man annars ha för arbeten när masugnen stod?

- Ja, dä var inge ... dä var ju just inte nå annat än skogen då. Jo dä vart ju neråt säga när den gick då då var dä ju folk där å. Så var dä ju jordbruke då, dä var dom ju på förstås. Dom hade ju stort jordbruk. Å dom hade ju 15-16 hästar så dom hade ju lite göra åt dom å.

- Så det var aldrig några svårigheter att bli omplacerad efter säsorgen så där?

- Närå. Det vart alltid nåt.

- För gamla människor, fanns det nåt arbete då vid bruket för dom?

- Ja, dom arbetade nog så länge dom kunde, så länge dom örka. Dom hade väl nåt som inte var så tungt. Då hade dom inte nå pensioner ä.

- Fick dom hjälp alls utav bolaget?

- Nä. Dom ville dom bara stoppa ner. Å inte var dä så gott på vårdherme heller för dom for inte nå väl där heller dom som var där ä. Dom var stygg emot de gamla.

- Jaså, var låg det nånstans?

- I Lia låg de, i en by som hette Lia. Dom fick arbeta där å dom som på nå vis kunna fick dom hjälpa till med jordbruke där å fast dom var intagen på vårdhemmet. Dom skulle plågas in i de sista. Nejdå, dom rentav fasa för vårdhemmet. Dom villa inte dit nå. Dom försökte klara sig ändå herma så länge tills dom dog då. Nej, då var dä inte nå hjälp från nå håll ä. Nej, nu får en inte klaga nu är dä bra.

- Ja, det är det, det måste man säga ändå.

- Jadå. Jag har ju bolagspension jag.

- Jaha, vad innebär det då?

- Jag får tusen kronor utav bolaget varje år. För, att man har jobbat åt dom då.

- Men det var väl bra.

- Ja, det är bra dä. Men nu får dom ju ATP dessutom. Men dä var inte

nå ATP när jag vart pensionerad ä. Jag vart förtidspensionerad å jag. Jag har inte jobbat nå sen 1952.

- Jaså, vad hände då, har ni blivit ofärdig eller?

- Ja, jag har varit ofärdig jag. Jag har haft värk å så hade jag fel i magen så jag alldeles slut, jag orka inte. Jag låg på vårdhemmet jag å i 5 månader i Lia ett tag. Sen så låg jag där för reumatisk. Jag vet inte vad det var, han visste inte doktorn heller om det var nåt polioartat eller ad det kunde vara. Det var åt musklerna, musklerna försvann alldeles, det var bara skinn. Å inte kunde han gå. Dom fick bära mig när jag skulle på klosetten å så där på vårdhemmet. Jag var alldeles kul jag.

- Usch då, det var inte roligt.

- Men jag vart bättre i alla fall så nu klarar jag mig bra.

- Jag tänkte fråga vad ni sysslade med när ni inte arbetade, på lördagkvällar å söndagar till exempel.

- Ja, vi hade klubba då som hade fester ibland då å så hade vi dans på dansbana här nere i hagen, där var vi mycke. Vi var där tidigt på vårarna så det var knappt isen ifrån bana. Där samlades vi folk från Iggesund, Strömbacka å Girma å så där komma dom hit å dansa. Å ibland så hade vi fester då så då var det bra med folk här då. Men annars så var dä väl inte så mycke annat här ä. Jag vet inte vad jag ska säga.

- Den här klubben, vad var det för klubb?

- Ja, det var socialklubb. Ja, vi hade möten då å lite lekar å så där då på kvällarne.

- Hade ni nån lokal där ni kunde träffas för såna ändamål?

- Ja, vi hade en liten lokal där i det där huset som dom har rivit där vid kolhuse var dä en trappa upp där vi höll till så så sen då vart dä tomt nertill så då fick vi flytta ner å så vi hade ett rum neri där

vi for å dansa å så där. eller nånting sånt?

- Var det många ungdomar som var med i den där klubben?

- Ja, då var det mycke ungdomar där, då var det väl en 20-25 pojkar var dä väl å så en 10-12 flickor där då. Så dä var ju lite rörelse här då.

- Vad fanns det mer för föreningar i Moviken?

- Ja, längre tillbaks var det godtemplare här å, godtemplarförening, det var väl kristna här å, dom använde väl den där lokalen å, dom som hade bön å så dom hade den lokalen.

- Har ni vart ansluten till godtemplarna eller nån av dom religiörs föreningarna?

- Ja, jag var med i godtemplarna ett tag, men inte nå religiöst har jag vart med i.

- Vad brukade ni göra i IOGT då?

- Ja, det var logemöten där då bara, å så var det nog nå lekar bakefter å.

- Vad var det egentligen för lekar man lekte?

- Ja, jag kommer inte ihåg alla., vad dom kallas för sla.

- Dom här festerna nere vid festplatsen här nere, kunde ni bjuda in folk ifrån andra trakter dit också?

- Ja, det komma från alla håll då, då var det mycke folk ibland. Då fick vi ihop några pengar å så vi kunde få nån resa eller så där ... å så där då, åkte lite då.

- Har ni haft resor här ute på sjön å?

- Ja, med pråm ja, han gick till Hallbo han, då det var fest i Hallbo då då bruka båten gå dit å vi hade en pråm som var lövad. Ett tag så gick han till körka å när den stog igång som vi kalla. Gick å läste då på vintern dä var under kristiden, då bruka båten gå dit å med folk.

- Reste ni ofta till Strömbacka till exempel för å gå på deras danser

eller Frisbo eller Fönebo eller nånting sånt?

- Nja, nu är dä inte nå. Det är aldrig nånting nu.

- Men förut?

- Ja, förut då, men dä var för de mesta dä var på Strömbacka då var man ju där på den där logen där. Dä var ju tradition dä.

- Var det ingenting här på midsommarn då?

- Nej, det brukar väl inte vara nå. Det var väl nån gång vi hade nån fest här å på midsommarn, men dä bar iväg till Strömbacka nästan allahop då. Då gick vi till fots till Strömbacka då. Det fanns inte nå cyklar då heller. Man var ju trött ibland när vi gick hem. Då gick vi å lag oss å vila.

- Dom andra helgerna under året, firades dom här i Moviken då nåt särskilt sett, om man säger påsk å pingst å.?

- Inte just här dä, påsk brukar dä vara så slaskit å blött å styggt så dä var inte nå, men pingst var dä fest här ibland, på midsommarn kunde dä vara nån gång ibland bara, men annars så var ju, armen brukar ju komma hit ibland å spela å sjunga.

- Hur firade ni julen?

- Ja, det var nog inte nå särskilt. Dä var dä inte. Då var ju masugnen igång då då var vi där i masugnen.

- Från ert barndomshem till exempel kanske ni kommer ihåg hur ni brukar fira jul?

- Ja, gicks man på vardagarna, på vanliga kvällar?

- Åt ni lutfisk å gröt?

- Ja, det gjorde vi.

- Å ni hade julgran?

- Jadå

- Å fick julklappar?

- Ja,

- Men då var det väl en hel del.
- Ja, det var väl dä. Dä är så vanligt dä så.
- Ja jag förstår dä. Kom det hit nån präst så ni fick julotta här i Moviken?
- Ja, ibland. Annars då fick man ju fara fram till körka då.
- Gjorde man det ofta, for till Bjuråker?
- Ja, vi var väl nära som for ibland.
- Bruka man fira mera privat födelsedagar å namnsdagar på nåt speciellt sätt?
- Ja, födelsedagar vid 50 år så där då kunde det väl bli lite, men
- Uppifrån Strömbacka hörde jag nämligen att dom bruka löva å sätta ut björkar utanför dens dörr som skulle fylla år eller hade namnsdag har ni inte gjort det här i Moviken?
- Nej, det har vi inte.
- Å inte gått hem å uppvaktat å överraskat varandra heller då om det var nån som?
- Jodå, om det var så att han fyller jämna år då skjuter dom å med dynamit. Men annars så är det väl inte nån som löva här åtminstone inte.
- Har det funnits nån källa här i närheten som folk då förr gick å drack ur för å få hälsa?
- Nej, det vet jag inte om.
- Hur umgicks man på vardagarna, på vanliga kvällar?
- Nja,
- Gick man mycke å hälsade på varandra?
- Nej, inte om kvällarna inte då var man trött. Då gick man i säng.
- Men på lördag å söndag kanske?
- Ja, då var man ju i farten. Man samlades å gick stora klungor efter vägen annars gick man efter landsvägen å hade det lite roligt på dä viset då.

- Fanns det nån särskild samlingsplats här där man kunde träffas?
- Ja, utanför ridkasern där där bruka vi samlas efter vägen. Det bruka vara ungdomar som stod där då, men på vintern å så där då då det inte gick att vara nere på bana å så där då då var vi efter vägen. Äkte spark å så där då. På tisdagarna då, fettistag då gjorde vi, vi kalla då för slädparti. Vi hade flak som vi satt många på å äkte utöver backarna då. Det var backar här då,... kalla. Å så var vi på Strömbacka, där var väldiga med lut över där, då om dä var fint före gick det alldeles olämpligt fort. Dä var inte nå bilar då ser du så dä gick ju. Det var väl nån hästskjuts man fick vara rädd för ibland men annars var dä bara te å åka.
- Var det på dagtid det här?
- Nej, det var på kvällen, på fettisdag kväll.
- Roade ni er mycke med vintersport annars här, äkte skidor å skridskor å.
- Ja, men vi hade inte nå baner eller, eller nå träningar å stavar å grejer utan vi äkte i medlutarna bara. Vi äkte aldrig så som dom tävlar nu heller. Nej, så äkte vi inte. Vi äkte som dä luta med bara. Där uppe som jag bodde där var dä bra lut, så där äkte man fort utöver. Men dä var ju så dåliga skidor vi hade. Ja, jag hade nog skapliga skidor jag då för farsan gjorde skider, men dom där bindställningar, dom släppte å. Å släffte hallorna då bar det iväg ...
- Hade ni en rem runt foten då?
- Ja, vi spika fast i skidan då, men slets det då sparkades lös dä. Så då kunde dä hända att man sparka löst de där spikarna.
- Så det var bara tån som satt fast i den?
- Javisst dä var bara tån. Ibland då hade vi snören då å band fast den då upp i bak med snören, men äkte man ikull då kunde man få ligga

där å sprattla å. ~~Halvfisk här öppa i bäckarna, har ni fiskat mycke utav~~

- Skridskor då, åkte ni mycke dä?

- Ja, när vi var små, yngre, då var vi ute på sjön å åkte skridskor, men aldrig nå så dä var fråga om nån tävling eller så som nu ä. Nu på flera år har jag inte sett nån som åkt skridskor här. Men vi hålla på mycke här då det vart blankis, då var man mycke på sjön. ~~Dom var~~

- På somrarna badade ni mycke när ni var yngre förstås? ~~Da går inte~~

- Ja, dä gjorde vi då. Bada en 7-8 gånger på dan.

- Var var bästa badplatsen här i närheten?

- Ja, vi var på kajen där som ångbåten gick då, fast man skulle ju kunna simma innan man kunde bada där ute, men vi kunna ju dä, så dä gick ju bra. Annars så var dä, dä var fin botten där åt stortäkta, där är fin botten där, sandbotten. Där bruka dom bada där som inte kan simma där, dom kunna bada där. ~~man det är inte nå pyrt, 6 kronor på~~

- Har ni varit mycke på sjön, fiskat till exempel?

- Ja, fiskat har jag gjort mycke, å meta dä har jag meta mycke. På vintern, i bland har jag lyckats bra. Jaa. Man har kunnat få över 20 kilo ibland, borra.

- Vad är det som nappar bäst här ute dä?

- Ja, det är ju mesta delen abborrar. Ja, en kan ju få nån gädda å ibland, men dä är ju olika tider dä å. Dom hugger ju inte jämt dom, men abborrar dom nappar ju nästan, ja, det ska vara fint väder åt dom å, men är dä nordlig vind å kallt, då vill dom inte. Men om det är ostlig vind å go väder då nappar dom. ~~fackföreningar vart dä. Så vart~~

- Metar ni med mask då? ~~det arbetalöhet. Å dä fick vi det, ett när~~

- Pirk dä, sån där, sitter å knycker då. På andra sidan sjön där, där är en holme som vi kallar för Brusen, där bruka vi meta ett tag, där var dä mycke fisk, men nu är dä, det vart så mycke meta där så jag tror dom tog alltihop. ~~ån fackföreningen då?~~

- Det finns ju ädelfisk här uppe i bäckarna, har ni fiskat mycke utav de å?

- Ja, men det är bara små foreller, bäckforeller, små, men det är fin fisk. Men jag tror att minken har varit där å plocka så dä är inte just nå fisk i bäckarna. Men ett tag var dä bra med fisk i bäckarna. Ja, en kunde få dom som var så där pass lång ibland. Dom var fin dom. Nu växer bäckarna igen alldeles, så nu är dä. De går inte å komma åt dom.

- Har det funnits mycke kräftor här?

- Nej, det har det inte, men det har varit nån änka, så när kolven var här så kunde det vara nån kräfta inne i kolbommen, men inte så det har varit nå mycke utav dom ä.

- Var det fritt fiske här ute i Dellen?

- Ja, men får köpa årskort nu, men det är inte nå dyrt, 6 kronor på året.

- För att tala om nåt helt annat skulle jag vilja fråga om fackföreningen i Moviken? Har ni vart ansluten i den?

- Ja,

- Från början?

- Ja, från 1919 då börja vi på med fackföreningen.

- Det är så sent 1919, var det inte besvärligheter innan dess?

- Jo, det var det. Dom gick ju, om dom ville ha nåt påökt eller nå var det te å gå till herrarna själv då bara, försöka få det. Men dom var inte nå gla bolagsgubbarna då när fackföreningen vart dä. Så vart dä strejk då. Så blev det arbetslöshet. Å då fick vi det, att när vi gick å begärde jobb så, ni vill ju bara strejka ni fick vi till svar. Ja, det var krångliga tider då. Vi fick gå utan arbete när vi var i bästa åra.

- Fick ni understöd från fackföreningen då?

- Nej, det var inte så då ä. men det är en hel del som har sett.
- Hur kunde ni klara er då? tlog då?
- Ja, jag vet inte själv hur det kunna gå ihop. Men det vart lite mat ändå, jag vet inte hur han komma fram.
- Här i Moviken, var det många arbetare som flyttade hit eller gav sig iväg härifrån så det var omsättning på folk?
- Ja, längre tillbaks tog dom in, det var luffrar som gick efter vägen å dom stannade här å jobbade här. Då var det mycke arbete å rörelse här då. Men på senare tid har det ju inte varit så vidare med arbete än skogen då, skogsarbete då. Sen masugnen sluta å.
- Jag har hört en del som har berättat för mig att längre tillbaka var det inte så gott förhållande mellan ströbackaborna å movikenborna.
- Nej det har inte varit dä, det var inte dä men jag var aldrig osams med ströbackarna nån gång ä. Dä var jag inte. Längre tillbaka var det väl ändå mera, då var det väl inte gott för nån Ströbackare å komma ner hit väl. Det var väl lika att komma upp till Ströbacka då förstås, å det är likadant längre västerut så när man börja komma åt Västansjö å så där då vart dä, då skulle de bli stryk av, men Friggensund å Moviken dom komma sams bra, vi har inte varit ovänner.
- Blev det mycke slagsmål vid danserna å så där då vid helgerna?
- Ja, det var väl ibland nå örfilar. Men det var aldrig nå riktigt storslagsmål ä här heller sen jag vart, så dom skar järn eller nå.
- Drack dom mycke brännvin till dom här slagsmålen?
- Ja, det var nog spriten dä, annars hade det nog aldrig blivit några.
- Ja, då skulle jag slutligen vilja fråga er en liten sak om när ni var liten, om dom gamla brukade berätta om att det skromta nånstans här i Moviken eller nåt sånt?
- Ja, där nere vid skolan har dom haft för att det har varit skromt. Men inte har jag sett nå där, å jag har ju gått mycke om nätterna här

men inte har jag sett nånting, men det är en hel del som har sett.

- Vad har dom sett då för nånting då?

- Ja, dom har sett folk, å dom har sett hundar å eller nåt sånt där.

Å hört då, bullra då.

- Är det nåt särskilt med det där skolhuset som gör att det har blivit att just där skulle det skromta?

- Ja, jag vet inte, men det kan väl kanske vara någon gamla begravningsplats eller nå.

- Ja, men vet inte. Var dom mycke mörkrädda dom gamla längre tillbaka?

- Ja, det var mycke sånt där då förstås. Jag hade en syster å hon var mörkrädd så att hon nästan skrämde mig å så jag nästan inte våga gå ut.

- Så ni fick höra mycke om sånt där när ni var barn då?

- Jo, det var en som hette Trygg som bodde nere ... han komma å var full han å hade väl varit i, han hade gevär å, han var knekt, då var han ovärner med en rättare å gick om körgårn då så bjöd en ut sig så han fick komma för han hade gevär han då, men han fick följa med. Då tog han av en, då gick Trygg bakom en, gick...